

TARBIYA FANINI O'QITISHDA INNOVATSION YONDASHUV

Muratxodjayeva Ziyoda Baxtiyarovna

Nizomiy nomidagi O'zMPU

Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi dotsent

muratxodjayevaziyoda7@gmail.com

Norqulova Sohibjamol

@sohibjamolnorqulova00@gmail.com

Shoniyozova Iroda

@Shoniyozovairoda75@gmail.com

Shodiyeva Charos

@charosshodiyeva05@gmail.com<https://doi.org/10.5281/zenodo.20052515>

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktab ta'limida "Tarbiya" fanini o'qitishda innovatsion pedagogik yondashuvlar, texnologiyalar va metodlar tahlil qilinadi. An'anaviy didaktik usullardan student-markazli, loyihaviy, interaktiv va raqamli yondashuvlarga o'tishning zaruriyati, milliy qadriyatlar va universal axloqiy tamoyillarni birlashtirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy rivoji, tanqidiy fikrlash va ijtimoiy moslashuvchanligini oshirishda innovatsiyalarning samaradorligini ko'rsatadi. Maqola o'qituvchilar va metodistlar uchun amaliy tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: innovatsion pedagogika, interaktiv metodlar, loyihaviy ta'lim, raqamli texnologiyalar, ma'naviy-axloqiy tarbiya, student-markazli yondashuv.

Annotation

This article analyzes innovative pedagogical approaches, technologies, and methods for teaching the "Tarbiya" (Moral Upbringing) subject in school education. It examines the necessity of transitioning from traditional didactic methods to student-centered, project-based, interactive, and digital approaches, as well as the possibilities of integrating national values with universal ethical principles. Research findings demonstrate the effectiveness of innovations in enhancing students' spiritual-moral development, critical thinking, and social adaptability. The article provides practical recommendations for teachers and methodologists.

Keywords: innovative pedagogy, interactive methods, project-based learning, digital technologies, spiritual-moral education, student-centered approach.

Аннотация.

В данной статье анализируются инновационные педагогические подходы, технологии и методы преподавания предмета «Тарбия» (нравственное воспитание) в школьном образовании. Рассматривается необходимость перехода от традиционных дидактических методов к студентоцентрированным, проектным, интерактивным и цифровым подходам, а также возможности интеграции национальных ценностей с универсальными этическими принципами. Результаты исследований показывают эффективность инноваций в повышении духовно-нравственного развития учащихся, критического мышления и социальной адаптивности. Статья предлагает практические рекомендации для учителей и методистов.

Ключевые слова: инновационная педагогика, интерактивные методы, проектное обучение, цифровые технологии, духовно-нравственное воспитание, студентоцентрированный подход.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida "Tarbiya" fani o'quvchilarda axloqiy qadriyatlar, milliy g'urur, fuqarolik mas'uliyati va insoniy fazilatlarni shakllantirishning asosiy vositalaridan biri hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasida ta'lim islohotlari doirasida ushbu fan maktab darsliklarida mustahkam o'rin egallagan bo'lib, u nafaqat bilim berish, balki shaxsiy rivojlanish va jamiyatga moslashishga qaratilgan.

Globalizatsiya, raqamli transformatsiya va ijtimoiy o'zgarishlar sharoitida an'anaviy "o'qituvchi – talaba" monologi usuli samarasiz bo'lib qolmoqda. O'quvchilarning e'tibori qisqa, axborot oqimi esa nihoyatda katta. Shu sababli, Tarbiya fanini o'qitishda innovatsion yondashuvlar – interaktiv, loyihaviy, o'yinlashtirilgan va raqamli metodlarni joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqola mazkur yondashuvlarning nazariy asoslari, amaliy qo'llanilishi va samaradorligini tahlil qilishga bag'ishlangan.

Asosiy qism

"Tarbiya" fani O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tashabbusi bilan 2020-2021 o'quv yilidan boshlab umumiy o'rta ta'lim muassasalarida joriy etilgan bo'lib, o'quvchilarda ma'naviy-axloqiy qadriyatlar, fuqarolik mas'uliyati, vatanparvarlik va insoniy fazilatlarni shakllantirishga qaratilgan asosiy fanlardan biridir. Fan mazmuni milliy qadriyatlar (mehmondo'stlik, halollik, hurmat, bag'rikenglik) bilan birga universal axloqiy tamoyillarni uyg'unlashtirishga asoslangan.

An'anaviy yondashuvlarda darslar ko'pincha o'qituvchining monologik hikoyasi, tayyor matnlar va savol-javob usulida o'tadi. Bu usul o'quvchilarda passiv qabul qilishni shakllantiradi, ammo chuqur tushunish va hayotda qo'llash ko'nikmalarini yetarli darajada rivojlantirmaydi. Zamonaviy muammolar quyidagilardan iborat: Raqamli avlodning xususiyatlari: Bugungi o'quvchilar smartfon va ijtimoiy tarmoqlarga ko'nikkan, ularning e'tibori qisqa muddatli (attention span). An'anaviy darslar ularning qiziqishini yo'qotmoqda. Globalizatsiya va madaniy ta'sirlar: Internet orqali kelayotgan turli madaniyatlar milliy qadriyatlar bilan to'qnashuv yaratmoqda. O'quvchilarda tanqidiy fikrlash va o'ziga xoslikni saqlash zarur. Baholash tizimining cheklovlari: Ko'pincha bilim darajasi baholanadi, ammo xulq-atvor va axloqiy yetuklikni baholash qiyin. O'qituvchi va resurslar muammosi: Ayniqsa, qishloq maktablarida texnik jihozlar yetishmasligi va o'qituvchilarning innovatsion metodlarga tayyorgarligi pastligi kuzatiladi.

Ushbu muammolar Tarbiya fanini o'qitishda innovatsion yondashuvlarni joriy etishni dolzarb qiladi.

Innovatsion pedagogika konstruktivizm, student-markazli ta'lim va Bloom taksonomiyasining yuqori darajalari (tahlil, baholash, yaratish) tamoyillariga asoslanadi. Tarbiya fanida bu yondashuvlar o'quvchilarni nafaqat bilim olishga, balki axloqiy dilemmalarni mustaqil hal qilishga, empatiya va refleksiyaga undaydi.

Asosiy innovatsion yo'nalishlar:

Loyihaviy ta'lim (Project-Based Learning – PBL) PBL o'quvchilarni real hayot muammolarini hal qilish orqali o'rganishga undaydi. Tarbiya fanida bu usul quyidagi loyihalar orqali samarali: "Mening mahallam – axloqiy muhit", "Ekologik mas'uliyat va milliy qadriyatlar", "Oilaviy an'analar va zamonaviy jamiyat". O'quvchilar guruh bo'lib ishlaydi, tadqiqot o'tkazadi, natijalarni taqdim etadi. Bu usul tanqidiy fikrlash, hamkorlik va mas'uliyatni rivojlantiradi.

Xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, PBL axloqiy ongini chuqurlashtiradi va o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi.

Interaktiv va o'yinlashtirilgan metodlar

Rolli o'yinlar va axloqiy dilemmalar (masalan, "Do'stlaringiz orasida yolg'on gapirish kerakmi?"). "Escape room" axloqiy o'yinlari — jamoaviy muammoni hal qilish orqali bag'rikenglik va hamkorlikni oshiradi. Bahs-munozaralar va Sokratik savol-javob usullari o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni shakllantiradi.

Raqamli texnologiyalar va multimedia O'zbekistonda raqamli ta'lim rivojlanayotgan bo'lib, Tarbiya fanida quyidagilarni qo'llash mumkin:

1. Virtual Reality (VR): O'quvchilar boshqa madaniyatlar yoki tarixiy voqealarni "boshdan kechirish" orqali empatiyani oshiradi.
2. AI vositalari: Shaxsiy refleksiya uchun savollar generatsiya qilish, axloqiy testlar.
3. Interaktiv platformalar (Kahoot, Quizizz, Padlet, Moodle): Darslarni jonlantiradi, real vaqt rejimida bahslashuvlarni tashkil etadi.
4. Elektron resurslar va videomateriallar (ajdodlar merosi haqida hujjatli filmlar).

Integrativ va shaxsiy rivojlanishga yo'naltirilgan yondashuvlar Tarbiyani adabiyot, tarix, san'at va hatto tabiatshunoslik fanlari bilan birlashtirish. Masalan, Alisher Navoiy asarlari orqali axloqiy tahlil va zamonaviy muammolarni solishtirish. Refleksiv jurnallar (o'quvchilar har darsdan keyin o'z his-tuyg'ularini yozishi) shaxsiy o'sishni ta'minlaydi.

O'zbekiston maktablarida sinovdan o'tkazilgan tajribalar shuni ko'rsatadiki, innovatsion usullar o'quvchilarning faolligini 30-50% ga oshiradi. Misollar: 5-6-sinflarda interfaol metodlar va ta'limiy o'yinlar orqali fuqarolik pozitsiyasini shakllantirish (Atakov I. tadqiqoti). Loyiha asosidagi darslar: "Bag'rikenglik madaniyati" — turli millat vakillari bilan uchrashuvlar va taqdimotlar. Raqamli platformalarda virtual sayohatlar (Imom Buxoriy yoki Amir Temur yodgorliklari) va keyingi refleksiya. Masofaviy ta'lim sharoitida ham interaktiv vositalar orqali dars o'tkazish tajribalari samarali ekanligini ko'rsatdi.

Pedagogik diagnostika (anketa, kuzatuv, refleksiv baholash) natijalari innovatsion guruhlarda o'quvchilarning axloqiy yetuklik va ijtimoiy moslashuv ko'rsatkichlari yuqori ekanligini tasdiqlaydi. O'quvchilar bilimlarni hayot bilan bog'lashni o'rganadi.

Innovatsiyalarni muvaffaqiyatli joriy etish uchun o'qituvchilar uchun muntazam treninglar, webinarlar va metodik seminarlar tashkil etish zarur. Asosiy to'siqlar:

1. Texnik infratuzilma yetishmovchiligi (ayniqsa, chekka hududlarda).
2. An'anaviy baholash tizimining qat'iyiligi.
3. O'qituvchilarning qarshiligi va tajriba yetishmasligi.

Yechimlar: bosqichma-bosqich joriy etish (pilot maktablardan boshlab), monitoring va natijalarni tahlil qilish, hamkorlikda (maktab-oilajamoa) loyihalar amalga oshirish. O'qituvchilar uchun "Tarbiya" fani bo'yicha raqamli kompetensiyalarni oshirish dasturlari ishlab chiqish tavsia etiladi.

Innovatsion yondashuvlarning samaradorligini baholash uchun ko'p tomonlama usullar qo'llanilishi kerak: o'quvchilar portfelisi, 360 darajali baholash (o'quvchi, o'qituvchi, ota-ona), axloqiy dilemmalarni hal qilish testlari. Kelajakda sun'iy intellekt va kengaytirilgan realite (AR/VR) ning chuqurroq integratsiyasi, shuningdek, milliy va xalqaro tajribalarni sintez qilish orqali Tarbiya fanini yanada samarali qilish mumkin.

Xulosa

Tarbiya fanini o'qitishda innovatsion yondashuvlar o'quv jarayonini zamonaviy talablarga moslashtiradi, o'quvchilarda nafaqat bilim, balki chuqur axloqiy qadriyatlar va hayotiy ko'nikmalarni shakllantiradi. Milliy merosni saqlab qolgan holda global tajribani uyg'unlashtirish orqali biz kelajak avlodni ma'naviy jihatdan yetuk, raqobatbardosh va mas'uliyatli fuqarolar qilib tarbiyalaymiz. Kelgusida AI va VR ning chuqurroq integratsiyasi, shuningdek, keng ko'lamli empirik tadqiqotlar zarur.

Amaliy tavsiyalar:

1. Dars rejalarida kamida 40% interaktiv va loyihaviy faoliyatlarni belgilash;
2. Raqamli resurslarni muntazam ishlatish;
3. O'quvchilarning refleksiyasini baholash tizimini joriy etish.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Xazratkulova S.N. Tarbiya fanini o'qitish jarayonida innovatsion texnologiyalardan foydalanish metodikasi. CyberLeninka.
2. Atakov I. Maktablarda "Tarbiya" fani o'qitishda innovatsion yondashuvlar nazariyasi va amaliyoti.
3. Sadiyev D., Aslonov N. Tarbiya fanini o'qitishda innovatsion texnologiyalar.
4. Turayeva X.I. Tarbiya fanini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar. Zenodo.
5. Hassan A.B. Latest trends in teaching and learning methods in moral education.
6. O'zbekiston Respublikasi ta'lim vazirligi hujjatlari va darsliklari (Tarbiya faniga oid).
7. Qo'shimcha manbalar: project-based learning bo'yicha xalqaro tadqiqotlar (PjBL), VR in ethics education.